

MITOS WONTEN ING GUNUNG SRANDIL DESA GLEMPANGPASIR KECAMATAN ADIPALA KABUPATEN CILACAP

THE MYTH OF SRANDIL MOUNTAIN IN GLEMPANGPASIR VILLAGE, ADIPALA SUBDISTRICT, CILACAP REGENCY

Dening: Sukron Ali Aksari, Prodi Pendidikan Bahasa Jawa, Fakultas Bahasa dan Seni, Universitas Negeri Yogyakarta

Sarining Panaliten

Ancasing panaliten menika wonten tiga, inggih menika: (1) ngandharaken wujudipun *mitos-mitos* ingkang wonten ing Gunung Srandil, (2) ngandharaken pamanggihing masarakat Desa Glempangpasir tumrap *mitos* ingkang wonten ing Gunung Srandil, (3) ngandharaken paedahipun *mitos* ingkang wonten ing Gunung Srandil. Panaliten menika ngginakaken *metode kualitatif* kanthi pendekatan *naturalistik*. Panaliten menika dipuntindakaken wonten ing Gunung Srandil Desa Glempangpasir. Cara ngempalaken data ing panaliten menika ngginakaken *pengamatan berperanserta*, lan *wawancara mendalam*. Instrumen panaliten inggih menika *human instrumen*. Caranipun nganalisis data ing panaliten menika kanthi cara *analisis induktif*. Caranipun ngesahaken data inggih menika ngginakaken *triangulasi* sumber saha *triangulasi metode*. Asiling panaliten menika wonten tigang bab. Setunggal, bab wujudipun *mitos-mitos* ingkang wonten ing Gunung Srandil (1) ziarah ing Gunung Srandil kedah piyambakan, boten angsal bekta sisihan, (2) Gunung Srandil menika papan panyuwunan, (3) ziarah ing Gunung Srandil ngginakaken ageman Jawi bakal kasembadan, (4) ziarah ing Gunung Srandil saged pepanggih kereta kencana bakal kadadean ingkang sae saha becik. Kaping kalih inggih menika bab pamanggih masarakat tumrap *mitos* ingkang wonten ing Gunung Srandil inggih menika (1) pamanggih tumrap *mitos* boten angsal bekta sisihan, (2) pamanggih tumrap *mitos* pepanggih kereta kencana bakal kadadean sae saha becik, (3) pamanggih masarakat tumrap *mitos* panyuwunan. Kaping tiga inggih menika paedahipun saking *mitos* ingkang wonten ing Gunung Srandil inggih menika (1) paedah ekonomi, (2) paedah sosial, (3) paedah spiritual, (4) paedah kabudayan.

Pamijining tembung : *Mitos*, Gunung Srandil

Abstract

This research aimed to explain: (1) the myths of Srandil mountain, (2) the people's point of view about the myths in Srandil mountain, and (3) the benefits of the myths in Srandil mountain. This research used the qualitative research method with the naturalistic approach. This research was conducted in Srandil mountain in Glempangpasir village. The techniques of the data collection used in this research were role play observation and in-depth interview. The instrument of this research was the human instrument. The technique of the data analysis used in this research was the inductive analysis technique. The data validations of this research were the resource triangulation and the method triangulation. The result of this research showed that there are three main parts. First, the myths of Srandil mountain are: (1) If someone visit Srandil mountain, they should be alone. It is not allowed to be accompanied by their lover, (2) Srandil mountain is a place to request or ask for something, (3) If someone visit Srandil mountain dressed in Javanese traditional clothes, all of the requests will be answered, (4) If someone visit Srandil mountain and they meet Kereta Kencana, there will be a good thing happens. Second, the people's point of view about the myths in Srandil mountain are: (1) their opinion about visiting Srandil mountain should be alone, it is not allowed to be accompanied by their lover, (2) their opinion about if someone visit Srandil mountain and they meet Kereta Kencana, there will be a good thing happens, (3) their opinion about Srandil mountain is a place to request or ask for something. Third, the benefits of the myths in Srandil mountain are: (1) economic benefit, (2) social benefit, (3) spiritual benefit, and (4) cultural benefit.

PURWAKA

Kabudayaan Jawi gadhah makna ingkang saged ngandhut nilai-nilai saha norma-norma ingkang dipungadhahi saha dipunhayati kaliyan manungsa utawi masarakat panyengkuyungipun. Sanesipun menika, budaya Jawi ugi ngandhut tatanan-tatanan wonten ing masarakat ingkang awujud ing salebeting adat istiadat, tuladhanipun upacara adat, cariyos rakyat ingkang berkembang wonten masarakat. Cariyos rakyat inggih menika salah satunggaling adat istiadat ingkang taksih wonten ing jaman samenika wonten ing masarakat panyengkuyungipun ingkang taksih nglestantunaken tradisi leluhuripun. Wontenipun cariyos rakyat ing salebeting masarakat jaman rumiyin saged nuwuhaken satunggaling mitos ingkang dipunpitados kaliyan masarakat wonten ing jaman samenika gadhah pangaribawa wonten ing pagesangan.

Mitos inggih menika kapitadosan kaliyan babagan tartamtu miturut tiyang Jawi nemtokaken pola pagesangan ingkang gayut kaliyan nasib ingkang dipunimbangi usaha supados dadosaken kabekjan. Pitados utawi yakin kaliyan satunggaling *mitos* minangka tutunan ingkang saged dipunbiji saking *mitos* ingkang wonten ing daerah-daerah ing tanah Jawi. Salah satunggaling daerah ingkang gadhah *mitos* ingkang wiyar, antawisipun daerah Gunung Slamet, Dataran Dieng, pesisir Pantai Selatan Jawa, lan taksih kathah daerah ingkang gadhah *mitos*. Wonten ing daerah Jawa Tengah taksih katkahan masarakat ingkang pitados kaliyan *mitos-mitos* ing daerah pulau Jawa, salah satunggaling daerah ingkang taksih wonten *mitos* inggih menika daerah Kabupaten Cilacap, Cilacap asring dipunsebat

daerah ingkang taksih gadhah misteri-misteri ing daerahipun.

Saking daerah sisih kilen Cilacap dumugi daerah wetan kathah cariyos rakyat ingkang damel Kabupaten Cilacap asring dipunsebat kaliyan masarakat sanesipun, antawisipun daerah Pulau Nusakambangan, Benteng Pendem ing sisih ler Teluk Penyu. Wonten ing Kabupaten Cilacap ugi wonten papan ingkang asring dipundhatengi kaliyan masarakat inggih menika Gunung Srandil. Gunung Srandil inggih menika papan ingkang asring dipundhatengi kangge ziarah utawi wisata religi, kathah masarakat ingkang pitados menawi daerah Gunung Srandil menika papan kangge wisata religi antawisipun manungsa kaliyan ingkang maha kuwaos.

Gunung Srandil mapan wonten ing Desa Glempangpasir, Kecamatan Adipala, Kabupaten Cilacap, wujudipun Gunung menika ingkang sisih kiwo tengenipun wonten kathah petilasan ingkang jaman rumiyin sampun damel papan ing Gunung Srandil. Dumugi samenika kathah masarakat ingkang dhateng wonten Gunung Srandil kangge dedonga supados menapa kemawon panagarepanipun tiyang ingkang ziarah saged kalampahan utawi katidhakan. Wonten ing Gunung Drandil menika ugi wonten mitos ingkang ingkang sampun dipunpitadosi kaliyan masarakat wiyar, salah satunggaling mitos ingkang wonten ing Gunung Srandil inggih menika sabien peziarah ingkang dhateng gadhah ancas supados angsal jabatan wonten ing pilkades, pilkada lan pilpres. Awit saking kathahipun peziarah ingkang dhateng wonten ing Gunung Srandil menika, masarakat ingkang manggen wonten sisih Gunung ugi gadhah paedah

ekobomis, amargi papan menika ugi dados kangge papan wisata. Dumugi samenika masarakat sisih Gunung taksih ngugemi kaliyan tradisi kejawen sanadyan ing jaman modern samenika.

GEGARANING TEORI

Folklore inggih menika babagan saking kabudayan ingkang panyebaranipun, limrahipun kanthi cara lisan ananging *folklor* menika sanes tradisi lisan amargi *folklor* menika wujudipun boten namung tradhisi lisan kados dene cariyos rakyat, cangkriman, paribasan, saha tembang rakyat ananging *folklor* langkung saking tradhisi lisan kados dene tarian rakyat saha arsitektur rakyat.

Folklore menika kalebet kawruh ingkang wiyar, menapa kemawon ingkang gayut kaliyan tradhisi saged dipunsebat *folklor* utawi “ ilmu keranjang sampah “. Sinaosa boten kathah ingkang wigati kaliyan ilmu *folklor*, ilmu menika tamtenipun gadhah bobotipun. *Folklor* inggih menika kabudayan *kolektif* ingkang dipunsebar ugi dipunwarisaken turun-temurun, antawis *kolektif* menapa kemawon, kanthi tradhisional wonten ing versi ingkang beda, bentuk lisan utawi tuladha kanthi *gerak isyarat* utawi *alat bantu pengingat*.

Mitos dados salah satunggaling kadadean sakin jaman rumiyin babagan asal mula sedaya perkawis ingkang maringi teges kangge pagesangan ing jaman sakmenika lan nemtokaken asil kangge wekdal samangke, *mitos* inggih menika salah satunggaling pesan, minangka sarana komunikasi mawi cara lesan lan pesen *mitos* boten arupi *objek*, konsep utawi gagasan

mitos menika kalebet realitas sejarah, ingkang gadhah tugas maringi teges sejarah justifikasi alami lan dadosaken ingkang boten msethi menika katingal abadi. Saking angdharan kala wau saged kapendhet bilih *mitos* inggih menika salah satunggaling realitas sejarah ingkang sampun wonten ing jaman rumiyin lan maringi teges kangge pagesangan ing jaman sakmenika.

CARA PANALITEN

Panaliten *Mitos Wonten ing Gunung Srandil Desa Glempangpasir, Kecamatan Adipala, Kabupaten Cilacap* inggih menika ngginakaken metode panaliten *kualitatif*. Panaliten *kualitatif* inggih menika panaliten ingkang ngasilaken data *deskriptif* ingkang awujud tembung-tembung sinerat utawi lisan saking tiyang-tiyang ingkang dipunteliti. Pamilihing *metode naturalistik* amargi wonten ing panaliten menika, panaliti berinteraksi langsung langsung kaliyan *objek* saha *subjek* panaliten adhedhasar kawontenan ing *natural*. Data ingkang dipunasliaken adhedhasar kawontenan ingkang *natural* inggih menika sedaya data ingkang dados *fokus* saha kabetahan wonten ing panaliten.

Wonten ing panaliten menika, sumber data ingkang utami inggih menika saking *informan*, ateges tiyang-tiyang ingkang gadhah informasi babagan *mitos* ing Gunung Srandil. Saking *informan* wau saged pikantuk data awujud tembung-tembung lan sola bawa, saking asiling *observasi*, pengamatan, saha wawancara ingkang dipuntindakaken dening panaliti dhumateng *informan* ingkang saklajengipun dipunserat wonten cathethan saha dipunrekam ngginakaken pirantos *tape recorder*.

Wonten ing panaliten menika, pirantos utaminipun inggih menika panaliti piyambak (*human instrumen*) kanthi ngginakaken alat pambiyantu *tape recorder*, *kamera digital*, saha cathetan. *Tape recorder* dipunginakaken kangge ngrekam wontenipun tuturan saking informan-informan. *Camera digital* kangge mendhet gambar wonten ing lampahing ziarah ing Gunung Srandil. Pirantosing panaliten ingkang sanesipun inggih menika daftar pandangon, daftar pandhangon ingkang sampun dipunsamektakaken dening panaliti saderengipun nglampahi cathetan lapangan, observasi, saha *wawancara*. Daftar pandangon kedah dipunsamektakaken rumiyin supados cetha anggenipun lampahing *wawancara*.

Anggenipun ngempalaken data wonten ing panaliten menika migunakaken kalih cara, (1) *Pengamatan berperanserta* katindakaken kanthi cara panaliti berinteraksi langsung kaliyan masarakat saha berpartisipasi wonten ing kagiyatan ingkang dados *objek* panaliten. Wonten ing *proses* menika, panaliti saged ngraosaken saha mangertosi kadospundi kawontenan *objek* saha *subjek* panaliten masarakat. Ancasipun saking pengamatan berperanserta inggih menika supados panaliti pikantuk data-data ingkang asli. Dados, sedaya data ingkang dipunserat dening panaliti inggih menika data ingkang *valid* amargi adhedhasar saking pengalaman ingkang katindakaken dening panaliti piyambak, (2) *wawancara mendalam*, Jinising *wawancara* ingkang dipunginakaken wonten ing panaliten inggih menika *wawancara mendalam* ingkang sipatipun terbuka, tegesipun inggih menika tiyang ingkang dados terwawancara mangertos bilih

saweg dados *subjek* wawancara saha mangertos ugi ancasa saking panaliti ngawontenaken *wawancara kasebat*. Wonten ing panaliten menika *wawancara* katindakaken wongsal-wangsul mawi pandangon-pandangon ingkang dados *fokus* panaliten kadosta kadospudi pamanggih masarakat marang *mitos* ingkang sampun wonten awit jaman rumiyin ing Gunung Srandil. *Wawancara mendalam* katindakaken dhumateng perangkat desa, juru kunci saha masarakat Desa Glempangpasir. Ancasa saking *wawancara* inggih menika kangge pados katrangan utawi informasi ingkang dipunbetahaken dening panaliti wonten ing panaliten.

Analisis data ing panaliten menika dipunlampahi kanthi *induktif*, inggih menika ngandharaken informasi mlebet lumantar proses *unitisasi* saha *kategorisasi*. *Unitisasi* tegesipun data ingkang mentah dipun-*transformasikaken* kanthi *sistematis* dados *unit-unit*. Data *analisis* kanthi *kategorisasi* saha perbandingan kanthi berkelanjutan. *Kategorisasi* tegesipun cara damel utawi memilah-milah sejumlah *unit* supados langkung cetha.

Caranipun ngesahaken data wonten ing panaliten inggih menika mawi *teknik triangulasi*, *Teknik triangulasi* metode katindakaken kanthi cara nandhingaken sedaya data ingkang pikantuk saking *metode-metode* ingkang dipunginkaken wonten ing *proses* pangempalan data kadosta *observasi*, pengamatan berperanserta, *wawancara* saha *dokumentasi*. Data ingkang dipunpendhet inggih menika data ingkang asilipun sami antawisipun data asiling *observasi*, pengamatan berperanserta, *wawancara*, saha *dokumentasi*.

ASILING PANALITEN

Cariyos babagan asal-usul wontenipun *mitos* wonten ing Gunung Srandil menika dipunandharaken dening Mbah carub utawi Mbah Hadi Suwito minangka juru kunci ing ngandhap menika.

“ *dados asal-usulipun ingkang wiyar mawon nggih mas, tegesipun ingkang sampun mangertos sedaya, jaman rumiyin wonten ing Gunung Srandil wonten saudagar ingkang dhateng saking negara China namanipun inggih menika Laksamana Ceng Ho, wontenipun Laksamana Ceng Ho wonten ing Gunung Srandil, tiyang asli mriki menika remen, amargi Laksamana Ceng Ho damel pagesanganipun dador makmur saha tentrem, rikala rumiyin wonten mriki taksih kekirangan pangan, Laksamana menika bekta menapa kemawon saking China ingkang damel penduduk Srandil menika makmur. Amargi sampun dangu wonten ing Srandil Laksamana badhe wangsul marang negara China lajeng tiyang Srandil menika paring nama kangge Laksamana inggih menika Juragan Dampu Awang amargi dalem pagesangan makmur, lajeng tiyang Srandil menika damel gapura kangge eling marang saenipun Laksamana Ceng Ho, awit mekaten masarakat wonten Srandil pitados ingkang ngintun dedonga wonten gapura Juragan Dampu Awang menika pagesanganipun bakal makmur saha sae sami kaliyan jamanipun Laksamana wonten ing Srandil.*”

Saking andharanipun informan ing nginggil saged dipunpundhut bilih asal-usulipun

mitos ing Gunung Srandil menika saking salah satunggaling saudagar ingkang dhateng ing Srandil wonten jaman rumiyin. Awit jamanipun saudagar menika papan Gunung Srandil menika papan kangge ngintun dedonga supados wonten ing pagesanganipun sami kaliyan pagesanganipun Laksamana Ceng Ho utawi Juragan Dampu Awang.

Mitos wonten ing Gunung Srandil Desa Glempangpasir Kecamatan Adipala taksih dipunanggep sakral kaliyan masarakat Kabupaten Cilacap utawi daerah sanesipun, salah satunggaling *mitos* ingkang taksih dipunugemi inggih menika boten angsal bekta sisihan wonten ing Gunung Srandil, menawi bekta sisihan wonten Gunung Srandil bakal kandhas.

“ *wonten mriki menika papan kempalipun para Dewi-Dewi ingkang ayu mas, tuladhanipun Nyai Ratu Kidul lan Dewi sanesipun. Dados, menawi tiyang kakung bekta sisihan mangke bakal kesupen kaliyan sisihanipun piyambak, menawi basa gauilipun mendua, awit menika mitosipun wonten mriki menawi bekta sisihan bakal kandhas.*”

“ *inggih mas, kula badhe cariyos, amargi menawi wonten tiyang kakung sowan mriki bekta pacar bakal kandhas mas, amargi Srandil menika papan ingkang Suci. Sakmenika sami kaliyan mesjid kemawon mas, menawi badhe sisihan ing mesjid boten pareng utawi boten patut, sami menawi Gunung Srandil menika papan suci dados menawi bekta sisihan bakal kandhas.*”

Saking prastawa wonten ing nginggil ngandharaken bilih sinaosa jaman sampun majeng

ananging *mitos* menika taksih dipunugemi dening masarakat Desa Glempangpasir awit tiyang sepuh dumugi tiyang ingkang anem, amargi menawi badhe nerak mitos menika masarakat pitados angsal musibah utawi sambekala. Musibah kangge tiyang ingkang nerak inggih menika bakal kandhas kaliyan sisihanipun lan sapunanggulanipun.

Papan Gunung Srandil menika sampun dipunkenal kaliyan masarakat wiyar kangge papan panyuwunan. Boten sekedhik masarakat saking njawi kutha ingkang asring sowan datheng Gunung Srandil. Saben malem slasa kliwon lan malem jum'at kliwon wonten Gunung Srandil menika rame kaliyan peziarah ingkang badhe nyuwun pandhonga, saking katahipun ingkang *ziarah* ngantos papanipun boten cekap kangge *peziarah*.

“ *nggih menapa kemawon ingkang dipunkengingi tiyangipun mesthi panyuwunanipun wonten mriki mas, tuladhanipun rikala wau wonten pilkada wonten Cilacap, nggih wonten ingkang pasanganipun sowan mriki mas, ananging boten kula sebataken asmanipun mas.*”

“ *kathah sanget mas ingkang sukses, biasanipun menawi sampun sukses mesthi telpon kula, kula malah saya anggenipun telpon, lajeng kathah ingkang sowan mriki amargi sukses wau.*”

Saking andharan wonten ing nginggil nedhahaken bilih *mitos* kasebat taksih ngrembaka dumugi sakmenika, menika saged dipuntingali saking katahipun ingkang *ziarah* wonten ing papan Gunung Srandil Desa Glempangpasir Kecamatan Adipala Kabupaten Cilacap. Tiyang

ingkang *ziarah* wonten ing Gunung Srandil menika gadhah kagungan hajat ingkang maneka warni, ugi wonten ingkang namung *ziarah* rutin dinten malem slasa kliwon lan malem jum'at kliwon, ananging ugi wonten peziarah ingkang rawuh kanthi gadhah ancas tartamtu, kadosden badhe ngajengaken pilkada, panyuwunan ayem tentrem lan panyuwunan sanesipun. Ananging sedaya menika wangsul ing pribadinipun piyambak-piyambak amargi saben tiyang menika gadhah kapitadosan ingkang boten sami.

Mitos ingkang saklajengipun ingkang sampun wiyar wonten daerah Gunung Srandil lan daerah sanesipun inggih menika menawi *ziarah* ing Gunung Srandil ginakaken ageman adat Jawi sedaya panyuwunan utawi donga bakal kasembadan.

“ *Sakmenika dipuntingali saking posisi geografis Gunung Srandil mas, daerah Gunung Srandil menika mapan ing Jawi, rikala rumiyin Gunung Srandil menika papan ingkang suci papanipun Nyai kaliyan Gusti kempal, wonten Srandil nggih identik kaliyan kejawen, lajeng menawi wonten ingkang *ziarah* ngagem tradhisi kejawen menapa panyuwunan bakal kasembadan.*”

Mitos migunakaken ageman Jawi minangka salah satunggaling cara supados menapakemawon panyuwunan utawa dedonga bakal kasembadan. Ananging sedaya menika wangsul ing pribadinipun piyambak-piyambak amargi saben tiyang menika gadhah kapitadosan ingkang boten sami. Saking bab *mitos* menika ugi wonten peziarah ingkang kasembadan

panyuwunanipun, ananging ugi wonten ingkang dereng kasembadan, menika kalau wau wangsul malih wong ing pribadinipun piyambak. Sedaya kala wau kedah dipunsarengi kaliyan iman dhumateng Gusti Allah SWT ingkang gadhah kuwaos wonten ing donya menika supados boten ndadosaken syirik. Kita minangka masarakat panyengkuyungipun ugi kedah ngugemi saha nglestantunaken *mitos* ingkang sakral kasebat supados anggenipun nglampahi pagesangan langkung wilujeng saha sekeca.

Mitos menawi saged pepanggih Kereta Kencana ing Gunung Srandil bakal gadhah kadadean ingkang becik menika salahsatunggaling mitos ingkang sampun wonten awit jaman rumiyin. *Mitos* menika ngrembaka kanthi cara turun-temurun mawi lisan, mila *mitos* menawi saged pepanggih Kereta Kencana bakal gadhah kadadean ingkang becik lan sae taksih lestantun saha dipunugemi dening masarakat wiyar.

“ dados menawa kitha mubeng Gunung Srandil, kitha saged pepanggih, kita mesthi bakal gadhah kadadean ingkang becik, caranipun menapa ingkang dados dedonga kita bakal langsung dipunmirengaken dening Ratu Kidul, ananging boten saben tiyang saged pepanggih, kadhang-kadhang kemawon utawa boten mesthi, amargi papan Srandil menika terminal saking Segara Kidul lan Gunung Merapi lan segara sisih ler Jawa.”

“ wujudipun kadosta Kereta biasanipun mas, ananging werninipun saking emas, lan ingkang lenggah menika Nyi Ratu Kidul, dados menawa kita ziaroh saged pepanggih wonten

Kereta Kencana bakal kadadean ingkang sae marang kita.”

Tradhisi *ziaroh* menika nuwuhaken satunggaling *mitos* ingkang dipunugemi dening masarakat Desa Glempangpasir saha masarakat sanesipun, *mitos* kasebat inggih menika menawi saged pepanggih Kereta kencana bakal kadadean ingkang becik lan sae. Ananging wonten ing salebeting *proses ziaroh* menika boten sedaya tiyang saged pepanggih kadadean menika, namung wonten ing sasi tartamtu kemawon ingkang saged pepanggih ananging menika kalau wau wangsul marang pribadinipun piyambak-piyambak, menawi pribadinipun namung asal anggenipun *ziaroh* nggih boten bakal pepanggih ananging menawa sampun mantep insyaalloh bakal pepanggih. Sedaya kala wau kedah dipunsarengi kaliyan iman dhumateng Gusti Allah SWT ingkang gadhah kuwaos.

Masarakat Desa Glempangpasir taksih ngugemi mitos-mitos wonten ing Gunung Srandil, mitos ingkang taksih dipunugemi menika tuladhanipun inggih menika mitos boten angsal beкта sisihan menawi Ziaroh ing Gunung Srandil. Masarakat pitados menawi ngugemi mitos kasebat saged nueuhaken pagesangan kanthi raos ayem tentrem, amargi fokus kaliyan dedonganipun, menawa nerak mitos menika saged nuwuhaken kandhas kaliyan sisihanipun.

“ wonten mriki menika papan kempalipun para Dewi-Dewi ingkang ayu mas, tuladhanipun Nyai Ratu Kidul lan Dewi sanesipun. Dados, menawi tiyang kakung beкта sisihan mangke bakal kesupen kaliyan sisihanipun

piyambak, menawi basa gauilipun mendua, awit menika mitosipun wonten mriki menawi bekta sisihan bakal kandhas.”

“ mitos menawi bekta sisihan ing Gunung Srandil bakal kandhas saged pitados ugi saged boten pitados, wonten mriki menika papan kangge dedonga, nggih saenipun menawa dedonga kedah fokus, menawa dedonga wonten mriki bekta sisihan ateges boten fokus dedonganipun.”

“Badhe bekta sisihan utawi boten bekta sisihan ingkang sepindhah menika saking dedonganipun mas, menawi bekta sisihan ing Gunung Srandil nalika dedonga menika boten khusyuk. Dados miturut kula kanthi wontenipun mitos kabsebat damel pribadhinipun kita ingkang sowan mriki supados khusyuk nalika dedonga.”

Saking andharan wonten ing nginggil masarakat Desa Glempangpasir gadhah pamanggih gayut kaliyan mitos Gunung Srandil kasebat, masarakat boten ngelarang sinten kemawon ingkang badhe ngintun dedonga wonten ing papan Gunung Srandil menika, ananging masarakat mliginipun masarakat Desa Glempangpasir gadhah pamrayogi menawi badhe ngintun dedonga wonten mriki kedah fokus lan boten wonten pikiran sanesipun kadosta pikiran kaliyan sisihanipun, amargi pikiran kaliyan sisihanipun damel tiyang ingkang ziaroh nalika ngintun dedonga kirang fokus lan kirang khusyuk.

Satunggaling mitos ingkang sampun wiyar wonten ing Gunung Srandil Desa Glempangpasir inggih menika menawi ziaroh saged pepanggih kereta kencana bakal angsal

kadadeang ingkang sae lan becik. Gayut kaliyan ritual ziaroh mitos sanesipun, mitos menika taksih dipunugemi dening masarakat wiyar khususipun masarakat Desa Glempangpasir dumugi sakmenika, ritual ziaroh menika biasanipun dipunlampahi dinten slasa kliwon lan jum'at kliwon.

“ yen kita saged pepanggih kaliyan kereta kencana ateges kita menika ingkang sampun dipuncaosi, wonten ing kasunyatan mitos menika kathah ingkang sampun kadadean kaliyan masarakat ingkang sampun ziaroh mriki, lan kadadean menika ingkang sae lan becik mas, ananging mitos menika ugi gadhah sipat ingkang kirang sae mas, amargi kathah masarakat ingkang badhe pepanggih ananging boten saged.”

“ mitos menika saged dipunpitadosi ugi boten, menawa mitos menika kathah ingkang pitados, ananging miturut kula kaliyan mitos menika damel ingkang kirang sae mas, kita sowan srandil menika kangge dedonga sanes kangge pepanggih kereta kencana, dadosipun boten leres menika, wangsung malih kaliyan niatipun piyambak-piyambak.”

Masarakat mliginipun Desa Glempangpasir gadhah pamanggih bilih mitos kasebat nuwuhaken pangribawa ingkang kirang sae, amargi menawi badhe ziaroh wonten Gunung Srandil dedonga ingkang khusyuk kemawon boten wonten niat kangge pepanggih kereta kencana lan sanesipun. Menawanipun saged pepanggih menika ateges ingkang ziarah sampun kuat imanipun, lan ingkang dereng saged utawi boten saged pepanggih menika saged dedonga ingkang

klusyuk. Amargi sedaya dedonganipun kala wau ingkang saged dipunajab dening Allah SWT. *Mitos* menawi saged pepanggih kereta kencana wau dados pratandha kemawon supados anggenipun kerja langkung sregep malih.

Desa Glempangpasir wonten papan kangge ziaroh inggih menika Gunung Srandil, papan Gunung Srandil menika ugi dipunginakaken kangge papan panyuwunan. Gayut kaliyan ritual ziaroh menika wonten mitos ingkang sampun dipunugemi dening masarakat Desa Glempangpasir dumugi sakmenika, mitosipun inggih menika Gunung Srandil menika papan kangge panyuwunan, lan panyuwunanipun bakal kasembadan. Ziaroh wonten Gunung Srandil dipunlampahi wonten ing dinten menapa kemawon ananging menawi dinten slasa kliwon lan jum'at kliwon kathah sanget ingkang ziaroh. Tiyang ingkang ziaroh gadhah pangajab utawi panyuwunan ingkang maneka warni gayut kaliyan pribadhinipun piyambak-piyambak.

“menawi ngintun dedongan ancasipun menika sami dhumateng Gusti kang Maha Kuwaos, badhe wonten pundi papanipun lan wekdalipun, sedaya kalau wau kedhah wonten prosesipun lan menika boten saged langsung kasembadan utawi boten instatn.”

“sejatosipun pados panyuwunan wonten mriki menika boten leres mas, dadosipun musryik, menawa musryik menika boten sae, menawe badhe sukses kuncinipun usaha lan donga, menawa ngintun dedonga menika saged wonten pundi kemawon wonten mriki saged wonten pundi mawon nggih saged, menawi mekaten dados

musryik mas, wonten makam ingkang dipuja-puja ugi wonten ingkang dadosaken papan pesugihan mas.”

Masarakat Desa Glempangpasir gadhah pamanggih gayut kaliyan *mitos* panyuwunan kasebat, masarakat boten ngelarang sinten kemawon ingkang badha ngintun dedongan wonten papan Gunung Srandil, masarakat wonten mriki nyaranaken menawa gadhah pangajab utawa panyuwunan menika dedonganipun dhumateng Gusti Kang Maha Kuwaos ingkang gadhah kuwaos ing donya menika. Tiyang ingkang ziarah ampun ngantos muja-muja lan dadosaken papan ing Gunung Seandil menika kangge pesugihan lan dadosaken musryik lan syirik, menika kalawau wangsul wonten ing pribadhinipun piyambak-piyambak amargi saben tiyang menika gadhah kapitadosan ingkang boten sami.

Mitos wonten ing Gunung Srandil menika gadhah paedah-paedah ingkang sae tumrapping masarakat mlginipun Desa Glempangpasir. Paedahing saking *mitos* kasebat inggih menika, paedah spiritual, paedah sosial, paedah kabudayan, saha paedah ekonomi. Paedah-paedah menika saged dipunraosaken dening generasi wonten ing jaman sakmenika, saged dipunpirsani saking paedah sosial, saha paedah ekonomi. Saking panaliten ingkang sampun dipunlampahi, pramila paedah saking *mitos* wonten ing Gunung Srandil Desa Glempangpasir.

Paedah Ekonomi inggih menika gayut kaliyan tingkat pendapatan wonten ing sakiwa-tengenipun papan Gunung Srandil Desa Glempangpasir.

“paedahnipun kathah mas, sakmenika saking kathahipun ingkang badhe dedonga wonten ing Srandil, dados sinten kemawon wonten mriki saged dados juru kunci mas, menawanipun satunggaling juru kunci taksih wonten ing Srandil, lajeng dhateng malih rombongan sanesipun kedah wonten juru kunci sanesipunmas, dados saged angsal pendapatan malih.”

“wonten mriki kathah ingkang bikak penginapan mas, utawanipun kos-kosan, dados menawa wonten ingkang ziaroh saking daerah ingkang tebih kedah wonten papan kangge penginapan, dados warga mriki kathah ingkang bikak penginapan, dados saged nambah penghasilan malih mas.”

“lajeng warga wonten mriki kathah ingkang dados pedagang, dagang kadosta dhaharan kaliyan ngunjukan, dados saged nambah penghasilan saking dagang wonten mriki.”

“lajeng parkir menika pas, ingkang dados pengurus parkir menika tiyang mriki kemawon mas, kangge sripilan mas, menawa kapasitas saking parkir boten amot, lajeng damel parkir dadakan, amargi saben wekdal slasa kliwon saha jumat kliwon menika parkiripun botem amot.”

Paedah ekonomi saking *mitos* wonten ing Gunung Srandil menika gayut kaliyan *mitos* papan kangge panyuwunan saha *mitos* sanesipun, ekonomi masarakat sakiwa-tengenipun papan Gunung Srandil menika langkung sae tuladhanipun masarakat ingkang sami mande wonten ing sakiwo-tengenipun gunung Srandil menika

pendapatanipun langkung sae awit kathahipun tiyang ingkang sami ziarah ing Gunung Srandil.

Saking andharan ing nginggil menika nedhahaken bilih *mitos* ing Gunung Srandil gadhah pangribawa ingkang sae, saged dipuntingali saking paedahing ekonomi inggih menika tataran pendapatannipun masarakat sakiwa-tengenipun papan gunung Srandil langkung sae awit kathahipun ingkang ziarah ing Gunung Srandil.

Paedahing sosial inggih menika paedah ingkang gayut kaliyan satunggal tiyang kaliyan tiyang sanesipun.

“menawa paedah ingkang sae menika Gunung Srandil sakmenika sampun terkenal wonten pundi kemawon, rumiyin sakderengipun mlebet televisi papan menika sampun ramai ananging taksih biasa kemawon, sakmenika saking mancanegara dhateng mriki, ugi wonten saking Belanda dhateng mriki, dados sakmenika Gunung Srandil menika sampun go internasional mas.”

“dados wonten mriki antar warga menika dados seduluran mas, amargi wonten mriki saling biyantu anrtar warganipun, menawa badhe sasi suro menika mesti wonten resik desa mas, dadosaken warga menika guyub rukun.”

“dados saling biyantu wonten mriki mas, tambah seduluran, amargi nggih wonten adicara resik Gunung ingkang dadosaken rukun antawisipun warga.”

Mitos ingkang wonten ing Gunung Srandil mliginipun *mitos* ingkang gayut kaliyan tradhisi ziaroh menika dipunginakaken minangka sarana sosial kangge ngraketaken silaturahmi, rukun,

gotong royong, kekeluwargaan lan saling biyantu antawisipun masarakat Desa Glempangpasir tanpa bedakaken status sosial saha ekonominipun. Ugi saking *mitos* menika saged damel papan Gunung Srandil menika sampun *go internasional* amargi kathahipun ingkang dhateng saking maneka-warna negara sanesipun. Andharan menika nedhahaken bilih wonten satunggaling *mitos* menika ingkang gadhah paedah sosial, amargi paedah sosial menika gadhah ancas supados masarakat ayem tentrem, rukun, tepa selira, saha saling biyantu sakiwo-tengenipun, perkawis menika saged dipuntingali saking masarakat Desa Glempangpasir ingkang tansah guyub rukun. Paedah kabudayan inggih menika cara kangge nglestantunaken kabudayan kanthi cara turun temurun.

“ ingkang namanipun ziarah menika kalebet wonten ing budaya mas, dados ziarah menika sampun wonten awit jaman rumiyin, menawa wonten mriki ingkang badhe ziarah menika saged nglestantunaken kabudayan inkang sampun wonten awit jaman rumiyin.”

“ ziarah menika kalebet wonten kabudayan mas, dados menawa badhe ziarah sami kaliyan nglestantunaken kabudayan inkang sampun wonten, dados paedahipun menika saged nglestantunaken kabudayan inkang sampun wonten awit jaman rumiyin.”

Mitos ing papan Gunung Srandil menika wonten paedahipun, mitos kasebat gadhah paedah supados njagi kabudayan menika tetep saged lestantun ing jaman modern sakmenika, kadosta tradhisi ziaroh wonten ing Gunung Srandil, boten namung

wonten ing Srandil kemawon sedaya papan kangge ziaroh menika saged nglestantunaken kabudayan.

Paedah spiritual minangka paedah ingkang gegayutan kaliyan salah satunggaling kapitadosan masarakat. Gegayutan kaliyan pakurmatan utawi kangge muji dhumateng Gusti Inkang Maha Kuwaos utawi para leluhur kangge nuwuhaken tentreming batos. Paedah spiritual wonten ing Gunung Srandil menika sambet kaliyan sesembahing manungsa nyenyuwunan dhateng ngarsaning Gusti.

“ nggih jujur kemawon kula mriki menika kangge panyuwunan supados pagesangan urip kula ayem lan tentrem. Amargi, sakderengipun kula ugi gadhah perkawis kaliyan padamelan kula, lajeng kula mriki kangge panyuwunan supados ayem lan tentrem mas.”

Ziarah ing Gunung Srandil menika gadhah paedah spiritual. Paedah spiritual menika saged katitik saking gregetipun masarakat panyengkuyung anggenipun nindhaaken ziarah kangge sarana ngormati para leluhuripun. Kejawi menika ugi nyenyuwunan marang ngarsaning Gusti supados piningan kawilujengan, katentreman, lan kabagaswarasan ing pagesangan.

DUDUTAN

Saking asiling panaliten saha pirembagan ingkang sampun dipuntindhakaken tumrap perkawis *mitos* wonten ing Gunung Srandil Desa Glempangpasir Kecamatan Adipala Kabupaten Cilacap. Awit

saking menika saged dipunpendhet dudutanipun wonten ing ngandhap menika.

Mitos ingkang wonten ing Gunung Srandil inggih menika :

a) Ziarah utawi badhe ngintun dedonga wonten Gunung Srandil menika boten angsal bekta sisihan, menawi bekta sisihan bakal kandhas.

b) Gunung Srandil menika papan kangge panyuwunan.

c) Ziarah ing Gunung Srandil ginakaken ageman adat Jawi sedaya panyuwunan bakal kasembadan.

d) Ziarah wonten ing Gunung Srandil menawi saged pepanggih kereta kencana bakal angsal kadadean ingkang becik saha sae.

Pamanggih masarakat tumrap *mitos* boten angsal bekta sisihan menawi ziarah ing Gunung Srandil, masarakat Desa Glempangpasir gadhah pamanggih gayut kaliyan *mitos* Gunung Srandil kasebat. Masarakat boten ngelarang sinten kemawon ingkang badhe ngintun dedonga wonten ing papan Gunung Srandil menika, ananging masarakat mliginipun Desa Glempangpasir gadhah pamrayogi menawi badhe ngintun dedonga wonten ngriki kedah *fokus* lan boten wonten pikiran sanesipun kadosta pikiran kaliyang sisihanipun, amargi pikiran kaliyan sisihanipun damel tiyang ingkang ngintun dedonga kirang *fokus* lan kirang khusyuk.

Pamanggih masarakat tumrap *mitos* menawa saged pepanggih kereta kencana bakal angsal kadadean ingkang becik saha sae, masarakat mliginipun Desa Glempangpasir gadhah pamanggih bilih *mitos* kasebat nuwuhaken pangribawa ingkang kirang sae, amargi menawi

badhe ziarah wonten Gunung Srandil dedonga kanthi khusyuk kemawon boten wonten niat kangge pepanggih kereta kencana lan sanesipun. Menawa saged pepanggih kereta kencana ateges ingkang ziarah menika imanipun sampun kuat, lan ingkang dereng pepanggih menika saged dedonga kanthi khusyuk. Amargi sedaya dedonganipun kalawau saged dipunajab dening Allah SWT.

Pamanggih masarakat tumrap *mitos* panyuwunan wonten ing Gunung Srandil, masarakat Desa Glempangpasir gadhah pamanggih gayut kaliyan *mitos* panyuwunan wonten ing Gunung Srandil. Masarakat boten ngelarang sinten kemawon ingkang badhe ngintun dedonga wonten ngriki, masarakat Desa Glempangpasir nyaranaken menawa gadhah pangajab utawa panyuwunan mneika dedonganipun dhateng Gusti Kang Maha Kuwaos. Tiyang ingkang ziarah ampun ngantos muja-muja lan dadosaken papan ing Gunung Srandil menika kangge pesugihan lan dadosaken musrik saha syirik, menika kalawau wangsul wonten ing pribadhinipun piyambak-piyambak amargi saben tiyang gadhah kapitadosan ingkang boten sami.

Mitos wonten ing Gunung Srandil Desa Glempangpasir Kecamatan Adipala kabupaten Cilacap menika gadhah pangribawa kangge masarakat panyengkuyungipun. Paedahing *mitos* inggih menika paedahing ekonomi, paedahing sosial, paedahing spiritual, saha paedahing kabudayang. Paedahing ekonomi inggih menika gayut kaliyan pendapatan masarakat sakiwa-tengenipun papan Gunung Srandil ingkang langkung awit wonten tradhisi ziarah ing Gunung Srandil. Paedah sosial inggih menika gayut kaliyan tumrap sesama manungsa ing ngalam

donya, mitos wonten ing Gunung Srandil menika, masarakat Desa Glempangpasir menika tansah guyub rukun kaliyan sesami. Paedah kabudayan inggih menika paedah ingkang saged nglestantunaken kabudayan, paedah menika gayut kaliyan tradhisi leluhuripun ingkang saged dipunlestantunaken mliginipun kaliyan masarakat panyengkuyungipun inggih menika masarakat Desa Glempangpasir. Paedahing spiritual inggih menika gayut kaliyan pagesangan wonten ing ngalam donya menika ugi emut kaliyan Gusti Allah, supados anggenipun lampahing gesang menika saged ayem lam tentrem.

PRAMAYOGI

Wontenipun *mitos* ing Gunung Srandil Desa Glempangpasir Kecamatan Adipala Kabupaten Cilacap menika gadhah potensi wisata religi tumrap Kabupaten Cilacap. Ananging wonten ing jaman sakmenika saha sampun majeng *teknologi* saha *modernisasi* saged kaancam punah. Kanthi pawadan ingkang dados mekaten, mila prelunipun upiya kangge nglestantunaken tradhisi kasebat. Awit mekaten, panaliti gadhah pamrayogi supados dipundamel buku kangge damel *data* utawi saged nambah *referensi* babagan *mitos* ingkang sampun wonten ing Gunung Srandil, kejawi menika ugi saged dipunginakaken kangge *promosi* wisata regili ing Kabupaten Cilacap.

KAPUSTAKAN

- Abdullah, Irwan. 2006. *Konstruksi dan Reproduksi Kebudayaan*. Banjarsari: Pustaka Pelajar.
- Ardi, Alfin Setio. 2016. “ *Mitos Petilasan Prabu Angling Darma Wonten ing Desa*

Bojonegoro Kecamatan Kedu Kabupaten Temanggung”. Skripsi S1. Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah. FBS. UNY.

- Barthes, Roland. 2007. *Membedah Mitos-mitos Budaya Massa*. Yogyakarta: Jalasutra.
- Daeng, J. Hans. 2000. *Manusia, Kebudayaan, dan Lingkungan*. Yogyakarta: Pustaka Pelajar.
- Danandjaja, James. 2007. *Folklor Indonesia*. Jakarta : PT Pustaka Utama Grafiti.
- Endraswara, Suwardi. 2009. *Metodologi Penelitian Folklor (Konsep, Teori, dan Aplikasi)*. Jakarta: Buku Kita.
- _____. 2010. *Folklor Jawa Bentuk, Macam, dan Nilainya*. Yogyakarta: Penaku.
- _____. 2011. *Metodologi Penelitian Tradisi Lesan* . Yogyakarta: Kanwa Publisher.
- Meinarno, E dkk. 2011. *Manusia dalam Kebudayaan dan Masyarakat*. Jakarta: Salemba Humanika.
- Sugiyono. 2010. *Metode Penelitian Pendidikan*. Bandung : Alfabeta.
- Universitas Negeri Yogyakarta.2012. *Panduan Tugas Akhir*.Yogyakarta: FBUNY.